

CZY WYTRACENIE OZNACZA WYKLUCZENIE?

Mirosław Rucki*

Wydział Mechaniczny, Uniwersytet Technologiczno-Humanistyczny w Radomiu

Wprowadzenie

Prawo Mojżeszowe zawarte w Pięcioksięgu przewiduje za szereg występków karę nazywaną po hebrajsku *kareth* – „wycięcie”. Na czym polegała ta kara?

W polskich tłumaczeniach Biblii takie wyrażenia jak np. „zostanie wycięty z Izraela” (Wj 12,15) są przekładane jako „wyłączony będzie z Izraela” (BT)⁵ albo „usunięty będzie z Izraela” (BW)⁶. Ten drugi zwrot może oczywiście obejmować usunięcie poprzez zabicie, jednak zdecydowanie łagodni ostrzy wydzwięk wyrazu oryginalnego כָּרַת – „zostanie wycięty” – sugerującego również sposób egzekucji. Można zauważyć, że w starszych tłumaczeniach oddawano znaczenie tego wyrazu w bardziej radykalny sposób: „wytracona będzie dusza ona z Izraela” (BG)⁷. Na przykład brzmienie wersetów Kpł 17,4.9 w różnych wydaniach polskich

* Dr hab. inż. Mirosław Rucki, prof. nadzw. UT-H w Radomiu – wykładowca w WSD Towarzystwa Chrystusowego w Poznaniu. Wcześniejsza kariera naukowa była związana z Instytutem Technologii Mechanicznej (Politechnika Poznańska). Zainteresowania naukowe: początki chrześcijaństwa, jego żydowski kontekst kulturowo-religijny, rozwój Kościoła w środowisku aramejskojęzycznym Wschodu. E-mail: miroslaw.rucki@gmail.com.

¹ Biblia Tysiąclecia (BT) – *Pismo Święte Starego i Nowego Testamentu w przekładzie z języków oryginalnych*, Poznań 1991⁴. Jeśli nie zaznaczono inaczej, polskie brzmienie wersetów biblijnych jest podane według tego wydania.

² Biblia warszawska (BW) – *Biblia to jest Pismo Święte Starego i Nowego Testamentu*, Warszawa 1975.

³ Biblia gdańska (BG) – *Biblia to jest całe Pismo Święte Starego i Nowego Testamentu z hebrajskiego i greckiego języka na polski pilnie i wiernie przetłumaczona*, Warszawa 1986.

jest następujące: „krew przelał; przetoż wytracony będzie on mąż z pośrodku ludu swego. (...) Wytracony będzie człowiek ten z ludu swego” (BG); „jakby krew wylał, tak zginie z pośrodku ludu swego. (...) Zginie z ludu swego” (JW)⁴; „przelał krew; człowiek ten będzie wytracony spośród swego ludu; (...) mąż ten będzie wytracony ze swego ludu” (BW); „Rozlał krew. Ten człowiek będzie wyłączony spośród swego ludu. (...) Będzie wyłączony spośród swego ludu!” (BT); „On bowiem przelał krew i dlatego będzie wyłączony ze swego ludu. (...) Będzie wykluczony ze swego ludu” (BP)⁵; „będzie winien rozlania krwi. Z tego powodu ma być usunięty ze swojego ludu. (...) Ma być usunięty ze swojego ludu!” (NP)⁶.

NP podaje w przypisie na s. 214: „Nie jest pewne, na czym konkretnie polegała ta kara. Być może chodzi tu o karę śmierci lub banicji, ale możliwe, że polegała ona na pozbawieniu danej osoby praw do uczestnictwa w zgromadzeniach liturgicznych”. Szukając uzasadnienia dla takiego łagodnego rozumienia kary jako „usunięcia”, przeprowadzono poniższą analizę kontekstów biblijnych i pozabiblijnych.

1. Wystąpienia słowa תִּרַח w Księdze Rodzaju

W Biblii hebrajskiej słowo תִּרַח występuje 289 razy⁷. Jego pierwotnym znaczeniem jest „ciąć, ściąć”⁸, przy czym, oczywiście, możliwe jest użycie go w sensie przenośnym lub nawiązującym do cięcia. Pierwsze wystąpienie ma miejsce w Rdz 9,11, gdzie Bóg zawiera przymierze z Noem, przysięgając: „nigdy już nie zostanie zgładzona (אֵלֶיךָ תִּרַח) wodami potopu żadna istota żywa”. Łatwo zauważyć, że już w tym miejscu słowo תִּרַח jest raczej w znaczeniu przenośnym, woda potopu bowiem nie jest narzędziem tnącym. Autor jednak ma na myśli pozbawienie życia w sposób nagły i niespodziewany, dlatego używa słowa

⁴ Biblia Jakuba Wujka (JW) – *Pismo święte Starego i Nowego Testamentu w przekładzie polskim w.o. Jakuba Wujka SJ*, Kraków 1962.

⁵ Biblia poznańska (BP) – *Pismo Święte Starego i Nowego Testamentu w przekładzie z języków oryginalnych ze wstępami i komentarzami*, Poznań 1999³.

⁶ Najnowszy Przekład (NP) – *Pismo Święte Starego i Nowego Testamentu. Najnowszy przekład z języków oryginalnych z komentarzem*, Częstochowa 2008.

⁷ *Konkordanz zum Hebräischen Alten Testament*, red. G. Lisowsky, L. Rost, Stuttgart 1993, s. 700–703. Tutaj znaczenie rdzenia תִּרַח jest oddane jako „to cut off, to exterminate” (wyciąć, wytracić).

⁸ P. Briks, *Podręczny słownik hebrajsko-polski i aramejsko-polski Starego Testamentu*, Warszawa 2000³, s. 169–170.

„wycięta”. Septuaginta tłumaczy ten wyraz w tym miejscu jako οὐκ ἀποθανεῖται – „nie zginie, nie umrze”.

Drugi raz słowo תָּרַח występuje w Rdz 15,18: „Pan zawarł przymierze (תָּרַח תִּירָב) z Abramem”. Z poprzedzających wersetów 9–17 dowiadujemy się, że jednym z najważniejszych elementów zawarcia przymierza było rozcięcie, rozdzielenie (רָתַב) tusz zwierząt złożonych w ofierze wzdłuż na pół (תָּרַח) i ułożenie tych połówek naprzeciw siebie. Po wypowiedzeniu słów przymierza strony zawierające je przeszły między tymi połówkami – Pan Bóg uczynił to w postaci jakby słupa ognia i dymu. Podobnie jak w pierwszym przypadku interesujące nas słowo występuje w znaczeniu przenośnym, wskazującym na zawarcie przymierza poprzez śmierć i rozcięcie tusz zwierząt. Septuaginta oddaje znaczenie tego wyrazu w tym miejscu jako διέθετο διαθήκη⁹. W Księdze Rodzaju תָּרַח pojawia się 5 razy w połączeniach oznaczających zawarcie przymierza (15,8; 21,27; 21,32; 26,28; 31,44).

Następne wystąpienie wyrazu תָּרַח dotyczy usunięcia ze społeczności, wykluczenia: „Nieobrzezany, czyli mężczyzna, któremu nie obrzezano ciała jego napletka, taki człowiek niechaj będzie usunięty (תָּרַח תִּירָב) ze społeczności twojej” (Rdz 17,14). Trudno bowiem traktować brak obrzezania jako świadomy i dobrowolny występki popełniony w którymś momencie i wymagający natychmiastowej kary śmierci. Niemniej jednak rabini aleksandryjscy przetłumaczyli w Septuagincie ten wyraz jako ἐξολοθρευθήσεται, sugerując zniszczenie, a nie usunięcie¹⁰. Rabbi Szlomo Icchaki (Raszi)¹¹ na podstawie traktatu talmudycznego *Szabat* 25b uważa, że nie jest to nakaz usunięcia, tylko ostrzeżenie, że taki człowiek, który nie podda się obrzezaniu, umrze przedwcześnie i nie pozostawi potomstwa – czyli zostanie „wycięty” przez Boga. Komentarz Soncino z kolei sugeruje jako alternatywę wypędzenie takiego człowieka ze społeczności¹².

⁹ Zwrot ten oznaczający zawarcie przymierza pojawia się 31 razy w całej Septuagincie: E. Hatch, H.A. Redpath, *A Concordance to the Septuagint*, London–New York 1897, s. 300–302.

¹⁰ R. Popowski podaje znaczenie wyrazu ἐξολοθρεύω jako „zglądzić, zniszczyć, wypłenić” – *Wielki słownik grecko-polski Nowego Testamentu*, Warszawa 1995, s. 207.

¹¹ Raszi (1040–1105) – wybitny egzegeta żydowski, autor obszernych komentarzy do Biblii hebrajskiej i Talmudu. W swojej pracy posługiwał się targumami oraz literaturą rabiniczną (midrasze). Zob. np. *Jewish Encyclopedia*, <http://www.jewishencyclopedia.com/articles/12585-rashi-solon-bar-isaac> (dostęp: 14.11.2014).

¹² Komentarze Soncino i Raszego zostały wydane w Jerozolimie w tłumaczeniu rosyjskim: Тора (Пятикнижие Моисеево) с классическим комментарием Сончино, Перевод: П. Гиль, З. Мешков, Иерусалим 1999.

I ostatnie użycie słowa תָּהָה w Księdze Rodzaju dotyczy wyginięcia: „Tak więc nie wyginie [ludność] tego kraju z głodu” (41,36). Septuaginta ma w tym wersecie οὐκ ἐκτριβήσεται od ἐκτριβω – „wymazać, zniszczyć”¹³. Zdecydowanie chodzi tu o śmierć z głodu, a nie o wykluczenie ze społeczności. Można zatem przyjąć, że jeśli w ogóle wyraz תָּהָה zostaje użyty w znaczeniu „wykluczyć”, to chodzi o coś więcej niż po prostu usunięcie człowieka z grona wspólnoty.

2. Wystąpienia w Księdze Wyjścia

W Księdze Wyjścia wyraz תָּהָה występuje 14 razy: jeden raz w znaczeniu odcięcia napletka (obrzezanie) (4,25); 6 razy w znaczeniu zawarcia przymierza (23,32; 24,8; 34,10; 34,12; 34,15; 34,27); jeden raz w znaczeniu zniszczenia istot żywych (chodziło o żaby) (8,9) oraz jeden raz w znaczeniu zniszczenia przedmiotów nieżywych (chodziło o bałwany) (34,13).

W odniesieniu do człowieka „wyciętego” ze społeczności, z Izraela, z ludu, wyraz תָּהָה występuje 5 razy (12,15; 12,19; 30,33; 30,38; 31,14).

W pierwszym przypadku (12,15.19) jest mowa o „wycięciu” człowieka, który nie będzie przestrzegał przepisów dotyczących obchodów Paschy, jedząc zabroniony chleb z ciasta ukwaszonego. Ogólny kontekst jest związany z przejściem przez Egipt anioła śmierci zabijającego wszystkich pierworodnych tam, gdzie nie wykonano poleceń przekazanych przez Mojżesza. W zamyśle Autora zatem „wycięcie” jest czymś więcej niż usunięcie z grona świętujących Paschę, ponieważ takie usunięcie wiązało się ze śmiercią.

Drugi przypadek (30,33.38) dotyczy zakazu wykorzystywania świętych rzeczy (olejek i kadzidło) do zwykłego namaszczenia się lub wachania dla przyjemności. Znowu można prześledzić związek między naruszeniem przepisów kultowych a śmiercią. Księga Kapłańska 10,1–7 opowiada bowiem o śmierci Nadaba i Abihu, synów Aarona, z powodu spalenia niewłaściwego kadzidła. Wykroczenie było na tyle poważne, że Aaron otrzymał zakaz żałoby po zabitych przez Boga synach. Wprawdzie nie pojawia się w tym fragmencie wyraz תָּהָה, jednakże związek między zlekceważeniem przepisu ofiarniczego a śmiercią jest jednoznaczny.

¹³ B.A. Taylor, *Analytical lexicon to the Septuagint*, Stuttgart 2009, s. 175.

Trzeci natomiast przypadek występuje w wersecie 31,14. Tutaj wyraz *nichreta* („będzie wycięty”) występuje jak synonim *mot jumat* („śmiercią umrze”): „Przeto zachowujcie szabat, który winien być dla was świętością. I ktokolwiek by go znieważył, będzie ukarany śmiercią (תִּנְיָם תָּמוּי), i każdy, kto by wykonywał pracę w tym dniu, będzie wykluczony (הִתְרַכְּנָן) ze swojego ludu”. Ewidentnie praca w szabat jest znieważeniem szabatu, a wycięcie i kara śmierci oznacza to samo – nie da się przecież wyłączyć/wykluczyć ze społeczności kogoś, kto umarł.

Wykonanie tego właśnie przepisu prawa według rozumienia słowa תִּרְכַּח jako wyroku śmierci opisuje Księga Liczb 15,32–36: człowiek zbierający drwa w dzień szabatu został ukamienowany. Wersety poprzedzające opis tego zdarzenia wyjaśniają różnicę między wykroczeniem popełnionym nieświadomie a świadomym grzechem: „Nad osobą, która zgrzeszyła, kapłan dokona obrzędu przebłagania, aby ją uwolnić od winy – i dostąpi ona odpuszczenia. Prawo to obowiązuje zarówno Izraelitów, jak też i obcych, którzy przebywają pomiędzy wami; jedno prawo będzie dla wszystkich, którzy zgrzeszyli nieświadomie. Gdyby ktoś uczynił to świadomie, bez względu na to, czy jest tubylcem, czy obcym, obraża Pana i ma być wyłączony (הִתְרַכְּנָן) spośród ludu. Wzgardził bowiem słowem Pana i złamał Jego przykazania – taki musi być wyłączony (תִּרְכַּח אֶתְרַכַּח) bez miłosierdzia, i spadnie na niego odpowiedzialność za jego grzech” (Lb 15,28-31).

Łatwo zauważyć brak konsekwencji tłumaczenia Biblii Tysiąclecia, która oddaje podwojenie תִּרְכַּח אֶתְרַכַּח jako „wyłączony bez miłosierdzia”, nie zważając na kontekst ukamienowania człowieka łamiącego szabat świadomie i dobrowolnie. Nie ulega wątpliwości, że nieświadome wykroczenie dawałoby mu możliwość dokonania przebłagania, zaś świadome i dobrowolne złamanie czy znieważenie (תִּרְכַּח) szabatu oznaczało pewną śmierć.

3. Nieświadomy występek a świadomie popełniony grzech

Przykłady takiego rozróżnienia między nieświadomym uchybieniem a świadomym złamaniem przykazania można znaleźć w dokumentach z czasów Chrystusa. Już w II wieku przed Chr. autor tekstu nazywanego *Niektóre z nakazów Tory* (zachowanego w grotach Qumran tylko we fragmentach) wspomina o tym rozróżnieniu jako o czymś ogólnie znanym i oczywistym: „Wiecie, że temu, kto nieumyślnie nie wypełni przykazania, odpuszcza mu się przez przyniesienie ofiary za grzech. Zaś odnośnie działającego świadomie napisano, że znieważa

i bluźni” (4Q397 1–2,3,8–10)¹⁴. Zatem „ofiara za grzech” dotyczy tych, którzy nie byli świadomi popełnionego grzechu lub stali się współuczestnikami grzechu innych Żydów przez zaniedbanie.

Reguła zrzeczenia znaleziona w Qumran i regulująca życie członków tej społeczności żydowskiej nakazuje: „za jeden nieumyślny grzech zostanie ukarany dwoma latami. Zaś umyślny sprawca nie może więcej powrócić” (1QS 9,1)¹⁵. Na temat świadomie popełnionego grzechu cudzołóstwa z żoną swojego ojca *Księga Jubileuszów*¹⁶ (33,12–15) zdecydowanie stwierdza: „Nie ma odkupienia, przez które można by odkupić człowieka, który uczynił to zło, nigdy. Może być jedynie skazany na śmierć, kamienowany, zabity kamieniem i wycięty spośród ludu”¹⁷. W tym kontekście interesujące jest stwierdzenie talmudyczne, recytowane w czasie codziennego nabożeństwa Szacharit w synagogach, dotyczące możliwości złożenia ofiary „za popełnione przewinienie” (*aszam*)¹⁸. Otóż, według rabinów, ofiary *aszam* składa się w takich sytuacjach, jak rabunek, korzystanie z rzeczy należących do Świątyni lub gdy ktoś nie jest pewien, czy przypadkiem nie popełnił grzechu nieświadomie. Oprócz tego wymieniony jest przypadek współżycia seksualnego z niewolnicą obiecaną jako żona niewolnikowi (ההפש הפורה). Zapewne w rozumieniu rabinicznym taki przypadek nie był rozumiany jako „cudzołóstwo z żoną bliźniego”, za które należała się kara śmierci (Kpł 20,10), więc można było złożyć ofiarę *aszam* i uzyskać odpuśczenie zgodnie z przepisem Kpł 19,20–22.

Wracając do pism z Qumran należy odnotować, że *Dokument damasceński* z I wieku przed Chr., uznawany za regułę żydowskiej sekty zamieszkującej okolice Damaszku, przypomina, że „ten, kto zgrzeszy nieumyślnie, powinien przynieść ofiarę za grzech” (4Q266 18,5,1–3), natomiast „każdy odrzucający wyroki te (...) za bunt ze społeczności winien zostać usunięty” (tamże, wersety 5–8)¹⁹. Usunięcie jednak nie jest nazwane słowem תָּרַח. Naukowcy wyodrębnili w *Dokumencie damasceńskim* całą listę wykroczeń, za które należała się kara wyłączenia, i tylko

¹⁴ Cyt. za: P. Muchowski, *Rękopisy znad Morza Martwego*, Kraków 1996, s. 278.

¹⁵ *Reguła zrzeczenia. Kodeks norm prawnych społeczności esseńskiej*, cyt. za: tamże, s. 34.

¹⁶ Hempel podkreśla, że *Księga Jubileuszów* była jednym z najbardziej autorytatywnych i „biblijnych” dzieł znalezionych w Qumran. W różnych jaskiniach znaleziono fragmenty aż 15 kopii tej księgi: Ch. Hempel, *The place of The Book of Jubilees at Qumran and beyond*, w: *The Dead Sea Scrolls in Their Historical Context*, red. T. Lim, L.W. Hurtado, A.G. Auld, A. Jack, London–New York 2004, s. 187–196.

¹⁷ Papirus oznaczony 4Q221 4,4–6. Cyt. za: P. Muchowski, dz. cyt., s. 163.

¹⁸ Zob. np. *Sidur szabchej geulim*, Jeruzalem 1995, s. 21.

¹⁹ Cyt. za: P. Muchowski, dz. cyt., s. 218–219.

jeden przypadek jest rozpatrywany, gdzie występuje wykroczenie karane wykluczeniem ze społeczności, omawiane jako grzech zasługujący na śmierć²⁰.

W Nowym Testamencie znajdujemy słowa św. Pawła, dobrze obeznanego z zasadami żydowskiego prawa²¹: „Dostałem jednak miłosierdzia, ponieważ działałem z nieświadomością, w niewierze” (1 Tm 1,13, zob. również Dz 17,30). Podobnie mówi św. Piotr do słuchaczy żydowskich: „wiem, bracia, że działaliście w nieświadomości, tak samo jak zwierchnicy wasi. (...) Pokutujcie więc i nawróćcie się, aby grzechy wasze zostały zgładzone” (Dz 3,17). Nieświadomość jest ważnym czynnikiem, dzięki któremu zabójcy Jezusa Chrystusa mają wciąż możliwość nawrócenia i uzyskania przebaczenia tego grzechu. Z drugiej strony, autor listu do Hebrajczyków – jak sama nazwa wskazuje, adresowanego do Żydów znających Prawo – mówi o świadomym zerwaniu relacji z Bogiem wyłącznie w kategoriach kary: „Jeśli bowiem dobrowolnie grzeszymy po otrzymaniu pełnego poznania prawdy, to już nie ma dla nas ofiary przebłagalnej za grzechy, ale jedynie jakieś przerażające oczekiwanie sądu i żar ognia. (...) O ileż surowszej kary stanie się winien ten, kto by podeptał Syna Bożego i zbezczeszczył krew Przymierza, przez którą został uświęcony, i obelżywie zachował się wobec Ducha łaski” (10,26–29).

4. „Wycięcie” w pozostałych księgach Mojżeszowych

Mając na uwadze, że w odniesieniu do człowieka „wyciętego” wyraz כָּרַח występuje 5 razy w Księdze Wyjścia, zawsze w kontekście śmierci, ograniczmy się do stwierdzenia, że w Kpł, Lb i Pwt „wycięcie z ludu” pojawia się 23 razy. Należy jednak zwrócić uwagę, że choć zazwyczaj nie podaje się żadnych szczegółów sugerujących śmierć albo wypędzenie za dane przewinienie, to jednak w niektórych miejscach kontekst przemawia raczej za śmiercią. Za przykład niech posłuży zdanie Kpł 20,7, w którym „wycięcie” ma być wykonane na oczach ludzi. W tej sytuacji

²⁰ Wykroczenie nazwane „zasługującym na śmierć” (רַבֵּד תּוֹמֵת) pojawia się w papirusie 4Q266 10 II, 1. Lista wykroczeń to fragmenty CD XIV, 18b–22; 4Q266 10 I–II; 4Q277 9 VI; 4Q269 11 I–II; 4Q270 7 I (P.M. Sprinkle, *Law and Life: The Interpretation of Leviticus 18:5 in Early Judaism and in Paul*, Tübingen 2008, s. 74).

²¹ Święty Paweł nazywa swoim mistrzem (Dz 22,3) Rabbana Gamliela, syna Szymona, wnuka Hillela Wielkiego. Był on członkiem Sanhedrynu, a pewne wiadomości o nim można znaleźć w Talmudzie (np. *Szabat* 15a, *Sanhedrin* 11b i in.). W Nowym Testamencie używa się formy „Gamaliel” (Γαμαλιήλ).

nawet tłumaczenie BT mówi o śmierci: „jest to czyn haniebny, oboje będą zgładzeni (וּתְרַבְּנוּ) w obecności synów ich ludu”. Z kolei w Kpł 20,2–3 Biblia Tysiąclecia pogwałca zdroworozsądkowe rozumienie tekstu: „Miejscowa ludność ukamieniuje go. Ja sam zwrócę oblicze moje przeciwko takiemu człowiekowi i wyłączę²² (יִתְרַכֵּהוּ) go spośród jego ludu”. Po co wyłączać człowieka zabitego ze wspólnoty? Jeśli owo „wyłączenie” oznacza coś innego niż śmierć, wypowiedzi tego typu tracą sens. Generalnie nic nie wskazuje na to, by autor miał na myśli coś innego niż karę śmierci, używając tego samego wyrazu w 23 przypadkach w tych trzech księgach.

Należy też zwrócić uwagę na występowanie słowa תָּרַכַּהוּ w innych kontekstach. Najliczniej, bo aż 11 razy, pojawia się ono w omawianych księgach w znaczeniu „zawrzeć przymierze”. Jak wspomniano wyżej, wiąże się to z fizycznym rozcięciem tusz zwierząt. Siedmiokrotnie słowo תָּרַכַּהוּ jest używane w zdaniach, gdzie jest mowa o odcinaniu części ciała, wycinaniu drzew, gałęzi itp.

Użycie tego słowa w takich fragmentach jak, np. Lb 4,18: „Nie dopuście, by szczerp rodzin Kehatytów został spośród lewitów wytracony”, sugeruje raczej wyniszczenie/wymordowanie, zgodnie ze znaczeniem rdzenia „wyciąć”. Oprócz tego przypadku 4 razy słowo תָּרַכַּהוּ oznacza zburzenie, zniszczenie i wymordowanie. Przecież nie da się zastosować pojęcia „kary wykluczenia” do innych narodów, które Bóg „wytnie” przed obliczem Izraela (Pwt 12,29; 19,1).

I ostatnie wystąpienie interesującego nas wyrazu w trzech księgach Mojżeszowych również dotyczy „cięcia”, a właściwie przeżuwania, ponieważ chodzi o mięso znajdujące się w ustach jedzącego: „Mięso jeszcze było między ich zębami, jeszcze nie przeżute” (Lb 11,33). Wynika z tego, że żadna z ksiąg Mojżeszowych nie dostarcza kontekstu sugerującego łagodniejsze rozumienie „wycięcia” jako wykluczenia.

5. Inne księgi Biblii

Oprócz wymienionych wyżej znaczeń związanych z odcinaniem lub ścinianiem czegoś, rozcinaniem zwierząt w obrzędzie zawierania przymierza oraz wymordowywaniem całych grup inne księgi biblijne dostarczają niewiele urozmaiceń.

²² Odnotać należy, że ks. J. Wujek był bardziej konsekwentny, oddając ten wyraz jako „wytnę” (JW, s. 147).

W Księdze Jozuego pojawia się „rozcięcie” wód Jordanu (np. 3,13), „wycięcie imienia” w znaczeniu wymordowania (7,9) oraz „wyrwanie” z niewoli (9,23) prawdopodobnie nawiązujące do rozcięcia krępujących niewolnika lin.

W Księdze Samuela jest mowa o „odcięciu” miłosierdzia Bożego od Izraela (1 Sam 20,15). W sensie dosłownym wspomina się o „wycięciu” okultystów, którego dokonano na rozkaz króla Saula (1 Sam 28,9). Nie zostali oni wykluczeni ze społeczności Izraela, tylko zamordowani zgodnie z wymaganiem Kpł 20,6. Mimo tak oczywistego związku między nakazem i jego realizacją BT łagodzi ostrzeżenie Boże: „Także przeciwko każdemu, kto się zwróci do wywołujących duchy albo do wróżbitów, aby uprawiać z nimi nierząd, zwróć oblicze i wyłączę (יִתְרַקֵּן) go spośród jego ludu” (Kpł 20,6).

W 1 Krl 2,4 oraz 8,25 interesujący nas wyraz jest użyty w znaczeniu braku potomstwa: „nie będzie ci odjęty (אֶלְתִּרְקֵן) potomek na tronie Izraela”. Ewidencją obietnica ta dotyczy ochrony potomków, by nie zostali wymordowani i nie zginęli bezdzietnie – odwrotnie niż w Ps 109,13: „Niech jego potomstwo ulegnie zatracie”. Z drugiej strony, w wersecie 18,4 jest mowa o Jezebel, która „wycięła” proroków Bożych, co w sposób oczywisty oznacza ich wymordowanie, a nie wykluczenie ze społeczności Izraela.

W Księdze Psalmów wyraz ten odnosi się do warg i języka, co można odczytywać dosłownie (jak w Prz 10,31) lub według wersji BT rozciągnąć to znaczenie na posiadaczy warg i języków: „Niech Pan wygubi wszystkie wargi podstępne i język pochopny do zuchwałej mowy” (Ps 12,4). Trudno byłoby jednak przypuszczać, że Psalmista chce ich wykluczenia. W Ps 34,16 idzie jeszcze dalej, pragnąc „wycięcia” nawet pamięci o złoczyńcach. Biorąc pod uwagę znaczenie pojęcia רָקַן jako rzeczywistej obecności²³, można rozumieć ten werseł jako pragnienie totalnej zagłady złoczyńców.

Księga Przypowieści mówi o „odcięciu” nadziei (23,18 i 24,14).

Jeremiasz, nawiązując do słów Pana Boga o wycięciu Babilończyków, pokazuje, że to jest coś więcej niż zabicie ludzi: „Panie, Ty zapowiedziałeś o tym miejscu, że je zniszczysz, tak że zostanie bez mieszkańców, bez ludzi i bez bydła; pozostanie pustkowiem na wieki” (Jr 51,62).

Prorok Daniel z kolei używa wyrazu רָקַן, mówiąc o Mesjaszu, że „zostanie zgładzony” (9,26). Znowuż nie jest to kontekst sugerujący wykluczenie go ze społeczności, tylko jednoznacznie wskazujący na jego śmierć.

²³ Mor Severius Moses, M. Rucki, M. Abdalla, *Eucharystyczna obecność Chrystusa w rozumieniu liturgicznym Kościoła Antiocheńskiego*, „Liturgia Sacra” 22 (2016), nr 1, s. 43–67.

Prorok Joel mówi o „odcięciu” wina od ust mieszkańców kraju (1,5), co, oczywiście, jest przenośnią. W wersecie 1,9 z kolei jest mowa o „odcięciu” ofiar ze Świątyni, a w 1,16 prorok tak samo opisuje zniknięcie żywności z Judy oraz radości ze Świątyni.

Prorok Nahum, mówiąc o wycięciu narodu, precyzuje, że chodzi o wycięcie mieczem (Na 3,15).

Ogólna obserwacja potwierdza, że w tekstach biblijnych słowo תָּרַק nie występuje w znaczeniu wykluczenia ze społeczności, często jednak występuje tam, gdzie jest mowa o wymordowaniu, zniszczeniu, spustoszeniu.

6. Pozabiblijne konteksty „wycięcia”

W Talmudzie babilońskim słowo תָּרַק występuje 343 razy w samej tylko formie niezmienionej, nie licząc wszelkich jego odmian²⁴. Traktat *Szabat* 69a powtarza omówione wyżej rozróżnienie, że za świadomie popełniony grzech jest przewidziana kara *kareth*, a za nieświadomy występki ofiara *aszam*; podobne powtórzenie jest w traktacie *Eiruwin* 104b. Kilkakrotnie pojawia się określenie תָּרַק לְקַטְוָה sugerujące ukamienowanie osoby łamiącej szabat, co kwalifikuje tę osobę na karę śmierci w myśl Lb 15,32–36 (np. 4 razy na stronach *Szabat* 6a–b). Traktat *Jewamot* wiele uwagi poświęca wykroczeniom związanym z seksem, omawiając przypadki, dla których przewidziana jest kara *kareth* (szczególnie 3b), a także problem bałwochwalstwa popełnionego świadomie lub nieświadomie (9a). Traktat *Zewachim* omawia cały szereg błędów w kulcie ofiarniczym, podejmując dyskusję, które z nich jedynie czynią złożoną ofiarę nieważną, a które zaciągają winę *kareth*. Rabini tak bardzo pogubili się w szczegółach, że na stronie 107a podejmowane jest zagadnienie, czy kara *kareth* należy się za 36 przewinień, czy za 37 – pada stwierdzenie: „to jest naprawdę trudne do rozstrzygnięcia”. Listę 36 przewinień karanych *kareth* zawiera Miszna traktatu *Kritot* 2a, zaznaczając na końcu, że jeśli te występki popełniono nieświadomie, należy złożyć ofiarę *aszam*.

Oдноśnie do prozelitów Talmud stwierdza, że należy ich zniechęcać, mówiąc: „Wcześniej, gdybyś zjadł złożony w ofierze tłuszcz, nie podlegałbyś karze wycięcia, a łamiąc szabat, nie podlegałbyś karze ukamienowania. Teraz, jeśli zjesz tłuszcz z ofiar, będziesz ukarany wycięciem, a jeśli złamiesz szabat,

²⁴ Taką obserwację pozwala poczynić narzędzie <http://kodesh.mikranet.org.il> (dostęp: 18.08.2016).

zostaniesz ukamienowany” (*Jewamot* 47a). W interesującym nas kontekście kary za wykroczenia takie ostrzeżenie wydaje się bezsensowne, jeśli słowo *kareth* zostanie odczytane jako „wykluczenie”: powrót prozelity do poprzedniego stanu nie jest ostatecznie zbyt wielkim nieszczęściem.

Rabini talmudyczni, rozważając karę „wycięcia”, przeważnie wyrażają opinię, że kara ta zostanie wykonana przez samego Boga, bez konieczności zabijania grzesznika ręką ludzką. Na przykład Miszna traktatu *Jewamot* 49a zawiera opinię rabina Szymona z Temanu, w której używa on zwrotu „wycięcie ręką niebieską” (תִּרְכֶּה יָדַיִם מִיָּמַשׁ), podobne sformułowania są też w *Kiduszin* 74b. Oprócz *kritot* – kar wymierzanych przez Boga – rabini mówią też o karze śmierci wymierzonej przez sąd – Bet Din (תּוֹתִימוּ תִּיב וַיֵּד, *Szewuot* 2b). W traktacie *Ketubot* 30b pojawia się dyskusja na temat ofiarowania dzieci Molochowi, w której obie kary – śmierć zadana przez sędziów oraz przez Boga – są postawione obok siebie. Podobnie jest w innym miejscu (*Ketubot* 36a), ale w związku z problematyką „zakazanych stosunków” seksualnych między osobami spokrewnionymi.

Zastanawiając się nad podwojeniem wyrazu „wyciąć” (תִּרְכֶּה | תִּרְכֶּה) w Lb 15,31, które zazwyczaj rozumiane jest jako potwierdzenie pewności wydarzenia, rabini doszli do wniosku, że grzech bałwochwalstwa kwalifikuje Żyda do dwukrotnego „wycięcia” – w tym świecie oraz w przyszłym (*Sanhedrin* 64b, 90b oraz 99a).

Słowo תִּרְכֶּה pojawia się również w dokumentach z Qumran. Na przykład w *Dokumentcie damasceńskim* (4Q265 3,6–7) jest mowa o śmierci Żydów w czasie 40-letniej tułaczki na pustyni: „zostali wycięci ich mężczyźni na pustyni”. Najwyraźniej chodzi o śmierć tych ludzi, a nie o ich odizolowanie od społeczności (wykluczenie). W niekanonicznym (niemasoreckim) psalmie *Apostrophe to Zion* תִּרְכֶּה występuje dwukrotnie: raz w odniesieniu do kłamstwa, które będzie „wycięte”, czyli wyplenione (22,7), a drugi raz w odniesieniu do otaczających Syjon wrogów (22,10–11)²⁵. Trudno interpretować takie użycie jako „wykluczenie”. Podobnie o wycięciu wrogów wspominają psalmy zachowane fragmentarycznie (4Q381 28,3; 4Q88 8,6)²⁶. W innym psalmie (151B) Dawid opowiada o tym, jak wyjął miecz i odciął głowę Goliatowi²⁷.

Jednym z ciekawszych przykładów jest interpretacja przez społeczność qumrańską nakazu wyartykułowanego w Lb 19,20: „Lecz mąż, który stał

²⁵ J.H. Charlesworth, *The Dead Sea Scrolls: Hebrew, Aramaic, and Greek texts with English Translation*, Tübingen 1997, s. 202.

²⁶ Tamże, s. 18 oraz 205.

²⁷ Tamże, s. 168.

się nieczysty, a nie dokonał aktu oczyszczenia, będzie wyłączony (הִתְרַכְּנֵן) ze społeczności”. Powszechnie przyjmuje się, że chodzi tutaj o wykluczenie, podczas gdy *Dokument damasceński* (4Q266 6 II 5–10) mówi jednoznacznie o karze śmierci (תַּפְשֵׁם תוּמ). Dla niektórych badaczy jest to podstawa do wnioskowania, że społeczność w Qumran, mówiąc o wykluczeniu, porównywała je do śmierci²⁸, ale przecież odwrotny wniosek też jest uprawniony: możemy przyjąć, że Lb 19,20 mówi o karze śmierci. Wniosek ten tym bardziej wydaje się słuszny, że zasadniczo można wykazać, iż qumrańczycy raczej unikali stosowania kary śmierci²⁹. Między innymi lista grzechów zawierająca takie, które według Pisma św. mają być karane śmiercią, kończy się konkluzją, że popełniających te czyny Bóg kazał usuwać spośród społeczności [a nie zabijać] (4Q270 2 I–II).

7. Wykluczenie (ekskomunika) w judaizmie

Jednym z problemów identyfikacji kary *kareth* z karą wykluczenia jest to, że kiedy Prawodawca omawia los człowieka wykluczonego, nie używa w stosunku do niego słowa תִּרְכַּב. Na przykład w Pwt 29,20 jest mowa o człowieku, który zuchwale zlekceważy ostrzeżenia zapisane w Prawie Mojżeszowym: „Pan go wyłączy (וְלִדְבָרָהּ) na jego nieszczęście ze wszystkich pokoleń Izraela”. Z dalszego tekstu wynika, że te nieszczęścia doprowadzą do śmierci, jednak stanie się to dopiero po „oddzieleniu” (לְדָבָר) go od pokoleń Izraela, a nie po „wycięciu” (תִּרְכַּב). Słowa לְדָבָר używa się m.in. tam, gdzie jest mowa o wybraniu Żydów na wyjątkowy naród poświęcony Bogu (np. Kpł 20,24), oddzielaniu świętego od powszedniego (np. Kpł 10,10) lub oddzieleniu Lewitów spośród Izraela dla wyjątkowej służby Bożej (np. Kpł 16,8–9). W ten sam sposób Ezdrasz wykluczył (לְדָבָר) nieposłusznych Izraelitów powracających z niewoli babilońskiej ze społeczności – oddzielił ich od pozostałych, a ich majątek poddał klątwie (Ezd 10,8). Następnie osoby, które chciały przebywać w społeczności żydowskiej, musiały odprawić, odłączyć (וְלִדְבָרָהּ) swoich współmałżonków i nawet dzieci urodzone w związkach mieszanych (Ezd 10,11 oraz Ne 13,3). Nie była to kara, jednak chodziło o rzeczywiste i całkowite odłączenie konkretnych osób i wyklu-

²⁸ Np. C.M. Murphy, *Wealth in the Dead Sea Scrolls and in the Qumran Community*, Leiden 2002, s. 56.

²⁹ Zob. np. J. Baumgarten, *The avoidance of the death penalty in Qumran law*, w: *Reworking the Bible: Apocryphal and Related Texts at Qumran*, red. E.C. Chazon, D. Dimant, R.A. Clements, Leiden–Boston 2005, s. 31–38.

czenie ich z ludu izraelskiego. Wobec braku użycia słowa תָּרַח w tym kontekście można przypuszczać, że תָּרַח nie oznacza odłączenia czy wykluczenia. Podobnie „syn obcego” u Izajasza nie powinien mówić: „Z pewnością Pan wykluczy (לְדַבֵּר יִגְלִי־דָבָר) mnie ze swego ludu” (56,3). Jak wiemy, obcy nie podlegali karze *kareth*, więc obawy obcego na temat wykluczenia (לְדַבֵּר) w ogóle nie są powiązane z tymi przykazaniami, w których przewidziana jest ta kara.

Na wykluczenie/wyłaczenie Żyda ze społeczności istnieją też inne pojęcia. Na przykład wyraz עָרַב – „odsuwać” został użyty w sytuacji, kiedy część ludzi nie mogła uczestniczyć w obchodach Paschy i poczuła się odsunięta. Biblia Tysiąclecia oddaje jego znaczenie jako „wykluczenie”: „Czemuż więc mamy być wykluczeni (עָרַבְנָה) ze złożenia daru ofiarnego dla Pana w oznaczonym czasie razem ze wszystkimi Izraelitami?” (Lb 9,7). Jest to ewidentnie inna sytuacja niż świadome nieuczestniczenie w obchodach Paschy: „Kto zaś jest czysty i nie jest w podróży, a mimo to zaniedba świętowania Paschy, taki ma być wyłączony (הִתְרַכְּנָה) spośród swego ludu, gdyż nie przyniósł Panu w oznaczonym czasie daru ofiarnego. Taki człowiek poniesie odpowiedzialność za swój grzech” (Lb 9,13). Logicznie rzecz ujmując, gdyby „wykluczenie” i „wyłączenie” w tych tekstach były synonimami, to za wykluczenie groziłaby kara wyłączenia, co graniczy z absurdem. Skoro jednak tekst hebrajski zawiera rozróżnienie na poziomie słownictwa, tłumaczenie powinno zadbać o oddanie sensu odczytywanego w oryginale.

Innym przykładem wykluczenia ze społeczności jest Miriam, siostra Mojżesza (Lb 12,15): „została Miriam na siedem dni wyłączona (הִתְפַּטְּתָה) z obozu”. Tutaj pojawia się wyraz הִתְפַּטְּתָה oznaczający zamknięcie, wielokrotnie użyty również w przypadku odosobnienia chorego na trąd (Kpł 13,4.5.11.21.26.31.33.50.54). W późniejszych księgach, np. 2 Krn 26,21, odosobnienie trędowatego było nazywane הִתְפַּטְּתָה w znaczeniu „oddzielenia”.

Stern wymienia trzy stopnie wykluczenia ze wspólnoty żydowskiej: *n'zifa* (nagana), po której winny nadal uczestniczy w życiu wspólnoty, *niddui* (wyrzucenie, odrzucenie), po którym zawieszają się go w prawach członka kahału na 30 dni, oraz *cherem* (klątwa), po której traktuje się go jak umarłego³⁰. Inne stronnictwa żydowskie miały bardziej zróżnicowany system karania: *Dokument damasceński* podaje jako kary za rozmaite przewinienia „odsunięcie” na 5, 10,

³⁰ D. Stern, *Komentarz żydowski do Nowego Testamentu*, Warszawa 2004, s. 306.

30 dni oraz na rok³¹, a w innym miejscu na 60 dni³² i na zawsze („wyjdzie i nie powróci”)³³, a także na 6 i 20 dni³⁴. *Reguła zrzeczenia* uznawana za kodeks norm prawnych społeczności esseńskiej z I wieku przed Chr. wspomina o karze usunięcia na dwa lata oraz usunięcia bez prawa powrotu³⁵.

Interesujące jest wykorzystanie pojęć „odesłany ze zgromadzenia” i „wycięty z obozu” w starożytnym tekście nazwanym *Regułą Dokumentu damasceńskiego*³⁶. Na podstawie kontekstu wydaje się, że to drugie oznacza karę śmierci w czasie Sądu Ostatecznego, „gdy objawi się chwała Boża Izraelowi”. Jednak, jak już wcześniej zauważono, kara śmierci raczej nie była wykonywana (być może z powodu narzuconych przez Rzymian ograniczeń³⁷), ale ekskomunikowany Żyd był wyrzucany ze społeczności i traktowany przez innych jako zmarły³⁸. Wynikałoby z tego, że dopiero późniejsze, pobiblijne realia życia żydowskiego spowodowały, że zamiast kary śmierci stosowano ekskomunikę, pozostawiając Bogu wymierzenie *kareth*; jednak pierwotny sens wyrazu תָּרַח i oznaczanych nim kar oznaczał wycięcie, czyli śmierć.

Podsumowanie

Biblia hebrajska nie dostarcza kontekstów, w których kara *kareth* oznaczałaby coś innego niż kara śmierci zgodnie z pierwotnym znaczeniem słowa תָּרַח – „ciąć, ścinać”. Wszędzie, gdzie występuje jakikolwiek kontekst dotyczący stosowania tej kary, wskazuje on raczej na śmierć winowajcy. W szeregu przypadków, gdzie kontekst taki nie występuje, nic nie wskazuje na łagodniejsze rozumienie *kareth* jako wypędzenia, ekskomunikacji, wykluczenia lub zawieszenia żyda w prawach członka wspólnoty religijnej. Dotyczy to wszystkich wystąpień wyrazu תָּרַח w Biblii hebrajskiej. Co więcej, Biblia hebrajska wspomina o kilku

³¹ 4Q266, 18,4; za: P. Muchowski, dz. cyt., s. 218.

³² 4Q268, 12,1; za: P. Muchowski, dz. cyt., s. 222.

³³ 4Q268, 12,5; za: P. Muchowski, dz. cyt., s. 222.

³⁴ 4Q269, 13,5–6; za: P. Muchowski, dz. cyt., s. 225.

³⁵ Papyrus 1QS, 9,2; za: P. Muchowski, dz. cyt., s. 34.

³⁶ Papyrus 4Q265, 20,3 oraz 20,26; za: P. Muchowski, dz. cyt., s. 208–209.

³⁷ Mając pewną swobodę rozsądzania własnych sporów, Żydzi nie mogli stosować kary śmierci: „Piłat więc rzekł do nich: «Weźcie Go wy i osądźcie według swojego prawa». Odpowiedzieli mu Żydzi: «Nam nie wolno nikogo zabić»” (J 18,31).

³⁸ Albo, używając Mateuszowego sformułowania, „jak poganin i celnik” (Mt 18,17) – czyli całkowicie wyalienowany i pogardzany.

przypadkach odizolowania różnych osób od społeczności żydowskiej za przewinienia lub z powodu nieczystości rytualnej. W żadnym z tych przypadków nie występuje słowo כָּרַח. Nie stosuje się go na oznaczenie kar ekskomunikacji lub zawieszenia również we współczesnym judaizmie, a także w znanych dokumentach starożytnych znalezionych w okolicach Morza Martwego w Izraelu.

Rozumienie kary *kareth* jako pozbawienia życia jest zauważalne w tłumaczeniu Septuaginty, jest obecne w Talmudach i w regułach społeczności qumrańskiej. Wszystko jednak wskazuje na to, że ani przedstawiciele szkoły rabinicznej, ani sekciarze z Qumran nie stosowali kary śmierci, pozostawiając to Bogu zarówno w życiu doczesnym, jak i na sądzie ostatecznym („wycięcie z przyszłego świata”).

Wydaje się zatem, że tłumaczenie wyrazu כָּרַח jako „wykluczenie” lub „wyłączenie” nie jest zgodne z zamiarem autorów Biblii hebrajskiej. Łagodzenie pierwotnego znaczenia może stwarzać wrażenie, że świadomy i dobrowolny grzech nie prowadzi do śmierci grzesznika, i sąd ostateczny będzie odbywał się „z przyrzeczeniem oka”. Jednak świadectwo Nowego Testamentu nakazuje poważnie traktować ostrzeżenia zawarte w prawodawstwie i historii Izraela: „Straszną jest rzeczą wpaść w ręce Boga żyjącego” (Hbr 10,31).

Bibliografia

- Baumgarten J., *The avoidance of the death penalty in Qumran law*, w: *Reworking the Bible: Apocryphal and Related Texts at Qumran*, red. E.C. Chazon, D. Dimant, R.A. Clements, Leiden–Boston 2005, s. 31–38.
- Biblia to jest całe Pismo Święte Starego i Nowego Testamentu z hebrajskiego i greckiego języka na polski pilnie i wiernie przetłumaczona*, Warszawa 1986.
- Biblia to jest Pismo Święte Starego i Nowego Testamentu*, Warszawa 1975.
- Briks P., *Podręczny słownik hebrajsko-polski i aramejsko-polski Starego Testamentu*, Warszawa 2000³.
- Charlesworth J.H., *The Dead Sea Scrolls: Hebrew, Aramaic, and Greek texts with English Translation*, Tübingen 1997.
- Hatch E., Redpath H.A., *A Concordance to the Septuagint*, London–New York 1897.
- Hempel Ch., *The place of The Book of Jubilees at Qumran and beyond*, w: *The Dead Sea Scrolls in Their Historical Context*, red. T. Lim, L.W. Hurtado, A.G. Auld, A. Jack, London–New York 2004, s. 187–196.
- <http://kodesh.mikranet.org.il> (dostęp: 18.08.2016).

- Jewish Encyclopedia*, <http://www.jewishencyclopedia.com/articles/12585-rashi-solomon-bar-isaac> (dostęp: 14.11.2014).
- Konkordanz zum Hebräischen Alten Testament*, red. G. Lisowsky, L. Rost, Stuttgart 1993.
- Mor Severius Moses, Rucki M., Abdalla M., *Eucharystyczna obecność Chrystusa w rozumieniu liturgicznym Kościoła Antiocheńskiego*, „Liturgia Sacra” 22 (2016), nr 1, s. 43–67.
- Muchowski P., *Rękopisy znad Morza Martwego*, Kraków 1996.
- Murphy C.M., *Wealth in the Dead Sea Scrolls and in the Qumran Community*, Leiden 2002.
- Pismo święte Starego i Nowego Testamentu w przekładzie polskim w.o. Jakuba Wujka SJ*, Kraków 1962.
- Pismo Święte Starego i Nowego Testamentu w przekładzie z języków oryginalnych*, Poznań 1991⁴.
- Pismo Święte Starego i Nowego Testamentu w przekładzie z języków oryginalnych ze wstępami i komentarzami*, Poznań 1999³.
- Pismo Święte Starego i Nowego Testamentu. Najnowszy przekład z języków oryginalnych z komentarzem*, Częstochowa 2008.
- Popowski R., *Wielki słownik grecko-polski Nowego Testamentu*, Warszawa 1995.
- Sidur szabchej geulim*, Jeruzalem 1995.
- Sprinkle P.M., *Law and Life: The Interpretation of Leviticus 18:5 in Early Judaism and in Paul*, Tübingen 2008.
- Stern D., *Komentarz żydowski do Nowego Testamentu*, Warszawa 2004.
- Taylor B.A., *Analytical lexicon to the Septuagint*, Stuttgart 2009.
- Тора (Пятикнижие Моисеево) с классическим комментарием Сончино, Перевод: П. Гиль, З. Мешков, Иерусалим 1999.

CZY WYTRACENIE OZNACZA WYKLUCZENIE?

Streszczenie

Artykuł dotyczy wyrazu hebrajskiego כָּרַח, który wielokrotnie jest tłumaczony na polski jako „wykluczenie”. W Biblii hebrajskiej wyraz ten występuje 289 razy, czasami w znaczeniu „zawrzeć przymierze” (np. Rdz 26,28 – chodzi o rozcięcie zwierząt ofiarnych i rytualne przejście stron zawierających przymierze między częściami rozciętych tusz), czasami w znaczeniu dosłownie powiązanym z cięciem (ścinanie drzew, odcinanie czegoś), a czasami w znaczeniu odebrania życia. W opracowaniu uwzględniono kilka

kontekstów biblijnych, w których wyraz תָּרַח nie może być przetłumaczony inaczej, jak „wycięty”. Nie znaleziono natomiast kontekstów sugerujących coś innego niż śmierć.

Osobno omówiono przypadki wyłączenia (ekskomuniki) opisane w Biblii oraz zawieszenia żyda w prawach członka wspólnoty, przewidziane w judaizmie rabinicznym oraz w prawach społeczności qumrańskiej. Przypadki te, a także wyrazy stosowane na oznaczenie tej kary nie odpowiadają przypadkom, w których występuje biblijny nakaz „wycięcia”. Prowadzi to do wniosku, że rozumienie słowa תָּרַח jako „wyłączenia” nie odpowiada zamysłowi autora tekstów biblijnych.

Słowa kluczowe: wycięcie, wykluczenie, wyłączenie, judaizm, Talmud, Qumran

DOES DYING MEAN EXCLUSION?

Summary

The paper is discussing the translation of the Hebrew word תָּרַח as ‘exclusion, excommunication’ in many Polish Bible translations. In the Hebrew Bible, this word appears 289 times, sometimes in the meaning of ‘to make a covenant’ (e.g. Genesis 26:28 where the animals are cut into halves and then the persons who make a covenant go between those halves), sometimes in the meaning of literal cutting (e.g. of trees), and sometimes in the meaning of extermination. In the paper, several Biblical contexts are emphasized, where the word תָּרַח cannot be translated in other way than ‘cut off; killed.’ On the other hand, none of the Biblical contexts suggests anything different from the death.

Additionally, the paper discusses the Biblical examples of the excommunication (exclusion), as well as rules of suspension of a Jew in his rights in the community found in the rabbinic Judaism and in the documents from Qumran. These exclusion rules do not contain the word תָּרַח and do not correspond with the Biblical commandments where the *kareth* punishment is ordered. The conclusion is that translation of the word תָּרַח as ‘exclusion, excommunication’ etc. does not reflect the intention of the Biblical Author.

Keywords: cut off, exclusion, excommunication, Judaism, Talmud, Qumran

Translated by Mirosław Rucki